

Keski-Pohjanmaan Kirjapaino Oy
Kokkola, 1970

Lohtajan Joulu
1970

Kansakoulun alkutaipaleelta Lohtajalla

Suomalaiset ovat historiansa kuluessa olleet yleensä hitaita vastaanottamaan uudistuksia, ja monet nykyään jo luonnollisina ja itsestään selvinä pidetyt asiat ovat syntyäkään saaneet osakseen runsaasti vastustusta, jopa vihamielisyyttä. Näin on ollut myös Lohtajalla. Pitäjän koulut mm. ovat syntyneet monien riitujen ja kaikenlaisen vastustuksen jälkeen. Kansakoululaitoksen alkuvaiheista kertoo opettaja Inkeri Lehto kirkonkylän kansakoulun jublia varten laatimassaan historiikissa, jonka julkaisemme lyhennettynä:

Kansanopetus saa alkunsa Suomessa 1860-luvulla. Silloin perustetaan Jyväskylään seminaari, joka alkaa vähitellen lähettää opettajia Suomen kuntiin. Kauan oli myös Lohtajalla seurakunnan sivistyneistön mielissä kytenyt ajatus perustaa ylempi kansakoulu. Siitä oli silloin tällöin juteltu kansanmiehillekin. Kansakoulun perustamisasia oli sitten esillä kuntakokouksessa 13. helmikuuta 1869. Maanmittari Müller esitti asian kokoukselle ja ilmoitti samalla, että rovasti Keckman oli luvannut antaa ilmaiseksi omistamassaan Mattilan talossa kaikki sekä koululle että opettajalle tarvittavat asetuksen määräämät huoneet ja muut etuisuudet sekä opettajalle valtion maksaman 400 markan palkka-avun lisäksi vuotuisesti 200 mk niin kauan kuin hän elää. Seurakunnan oli vain suostuttava maksamaan opettajalle 240 leiviskää heiniä ja koulun ja opettajan huoneiden lämmittämiseen 30 syltä halkoja.

Asiasta nousi kokouksessa vilkas ja tulinen keskustelu, mitä kiivain sanasota, sillä alussa oli suuri joukko kokonaan koulun perustamista vastaan, varsinkin Välivirteen ja Marinkaisten kylien miehet, jotka katsoivat, että heille ei koituisi mitään hyötyä perustettavasta koulusta. Lopuksi suoritettiin äänestys, joka päättyi siten, että 1051 ääntä oli puolesta ja 265 vastaan. Enemmistön tahto jäi siis kokouksen päätökseksi. Näin oli perustettu ensimmäinen koulu Lohtajalle. Kaikesta päättäen se oli ensimmäisiä Keski-Pohjanmaalla, koska eräissä lausunnossa sanotaan, että 10 peninkulman säteellä ei ole muuta koulua kuin Lohtajan kansakoulu.

Samana vuonna 1869 valittiin kuntakokouksessa ensimmäinen 7-miehinen johtokunta, johon kuului puheen-

johtajana kappalainen Tallgren ja jäsenenä nimismies Perander, maanmittari Müller, talokkaat Abram Lukkarila, Antti Kyrölä, Eric Antila ja Juho Kauppila. Johtokunnan tuli laatia koululle reglementti eli koulusääntö. Ensimmäisen kokouksensa johtokunta piti 23. maaliskuuta. Silloin laadittiin koulusääntö ja lukujärjestys ja päätettiin pyytää Jyväskylän seminaarin johtajalta opettajaa. Sieltä esitettiin opettajakokelas Anna Kujalaa, jolle johtokunta lähetti kutsun. Koulu määrättiin avattavaksi 1. elokuuta 1870. "Mattilassa järjestettiin huoneita kuntoon ja elokuuta ja tulevaa opettajatarta ikävällä odotettiin", kirjoittaa kirkkoherran apulainen Pajula.

Taloudellisestikin oli alkavalla koululla ollut hyvä onni. Neiti Anna Elisabet Frosterus oli 16. helmikuuta 1869 testamentannut tulevalle kansakoululle 1.983,62 mk ynnä huonekaluja, jotka hänen kuolemansa jälkeen jätettiin johtokunnan huostaan ja joista osa vieläkin on koulun opettajan asunnossa käytettävänä. Rahausumma taas on ollut koulun pohjarahastona, josta vuotuiset korot käytettiin lamppuöljyn ja muiden pienempien satunnaisten menojen suorittamiseen.

Koitti sitten elokuun ensimmäinen päivä 1870. "Mattilan koululle" oli kokoontunut koko pitäjän herrasväki ja rahvasta tungokseen asti. Koulutupa oli kukilla ja lehtikasveilla kauniiksi koristettu. "Niissä pidettiin 'ylevät menot', veisuulla aloitettiin rukoukset Kaikkivaltiaalle." Koulun johtokunnan esimies, kappalainen Tallgren, tulkitsi pitkässä puheessaan päivän suurta, kallista merkitystä. Samassa tilaisuudessa kirjoitettiin koulun oppilaiksi 30 tyttöä ja 32 poikaa.

Alku näytti siis kaikin puolin hyvältä. Vastahakoisuus ja tylyys koulua kohtaan näytti unohtuneen ja opinhaluisia oli riittävän paljon, jopa enemmänkin kuin yksi opettaja jaksoi opettaa. Jo saman vuoden lopulla tehdään kyläläisten taholta kuntakokoukselle ehdotus, että olisi saatava miespuolinen opettaja toiseksi opettajaksi kouluun. Ehdotus ei saanut kuitenkaan kannatusta miesten taholta, sillä kuntakokouksen pöytäkirja lausuu tältä päivältä, ettei tätä nykyä jakseta toista opettajaa kustantaa". Asia ei tullut sittemmin enää kuntakokouksen keskusteltavaksi, mutta tämä yritys syytti uudelleen sen vihan, joka oli jo alkanut hälvetä.

Koulun ystävien mielissä oli kuitenkin ajatus, että pi-

Kansalaisopiston oppilaskunnan toimintaa

Kun se kauan kaivattu ja odotettu kansalaisopisto aloitti toimintansa vuosi takaperin, olimme hieman aikaa hämillämme, sillä sittenkin se tuli niin äkkiä ja vähin äänin, että piti kahdesti henkäistä, ennen kuin sen todeksi uskoi. Mutta sittenkun siitä hämmästyksestä selvisimme, rynnistimme joukolla erilaisiin piireihin ja toden totta, olemme oikein mukavasti pitäneet pintamme, mitä opiskelijalukuihin tulee. Hieman eri juttu sitten on taas ollut se opistolaiskunnan toimintaan osallistuminen. Tällainen opistolaiskuntahan on meidän opiskelijoiden virkistykseksi ja toimintakohteeksi oikein vartavasten perustettu. Tulkaa nyt joukolla mukaan näihin kaikkiin kissanristiäisiin ym. Olen varma, että siellä virkistyy. Saa virikkeitä ja näkee muitakin ihmisiä, ja vielä sellaisia "muita", joilla on samat päämäärät, ja muutenkin ovat erittäin mukavia ihmisiä. Näissä tilaisuuksissa vallitsee aina mitä

vapautunein ilmapiiri ja mikä parasta, "näissä" tilaisuuksissahan voimme jokainen itsekohdaltamme luoda sen atmosfäärin mieleisemme. Ja ken ei silloin viihtyisi. Terveisiä vain kaikille opistolaisille ja sellaiseen päämäärään pyrkimiseen toivomuksin, että tästälähtien aina olemme itsekunkin herättelemässä itseämme, että muistappas nyt... että reväistäänpä irti siitä tavanmuokaisesta ja lahdetaan ja otetaan kavereitakin auto täyteen ja mennään virkistymään, kun kerran meillä on siihen tällainen ainutlaatuinen tilaisuus.

Niin, onhan sitä silti nähtykin. Teatteriesityksessä viime talvena, siikavelli-juhlissa, joista nyt sitten on tarkoitus luoda oikein perinteellinen jokavuotinen keskikesän MERIJUHLA. Uskon, että siikavelli ei tule loppumaan eikä myöhästymään, siitä varmaankin pitävät huolen vastavalitut emännät isäntineen. Syksyllä -70 aloitti opistolaiskunta toimintansa juhlalla Lohtajan yhteiskoululla. Siellä ikävä kyllä oli luvattoman vähän väkeä. Toivottavasti toiste sitten taas tavattaneen.

Mutta se iki-muistettava Norjan-Ruotsin matka, sitä emme me mukana olleet voi korvata teille millään, niin mukavasti se meni...

Hellin

täisi saada oma rakennus. Nimismies Perander tarjosi omistamansa Junttilan maalla olevan vanhan, neljä huonetta käsittävän tuparakennuksensa lahjaksi kunnalle. Asia oli kuntakokouksessa esillä ja lahjaa tarjottiin ilmaiseksi kunnalle, mutta — kumma kyllä — lahjaa ei oltu ollenkaan valmiit ottamaan yksimielisesti vastaan. Asiasta syntyi ukkojen kesken aikamoinen rähinä, jonka vasta äänestys päätti siten, että 685 oli puolesta ja 442 vastaan. Vastustajat olivat enimmäkseen Välivirteen, Alaviirteen ja Marinkaisten miehiä. Koulu kuitenkin pääsi muuttamaan ensimmäisiin omiin huoneisiinsa syksyllä 1872.

Välivirreläiset olivat ryhtyneet hankkimaan omaa koulua kylälleen. He saivat siihen senaatin luvan ehdolla, että koulu alkaisi 1. 8. 1872. Koulutaloa alettiin rakentaa ja se saatiin jo vesikattoon asti, kunnes kyläläiset huomasivat sen tulevan liian kalliiksi 11 talolle ja päättivät myydä koulurakennuksen Himangalle lasitehtaalle. 35 vuoden ajan muistuttivat koulurakennuksen rauniot yrityksistä saada koulu omalle kylälle. Vasta helmikuussa 1906 kuntakokous päätti rakentaa koulut Ala- ja Välivirteelle.

Nämä alituiset riidat vaikuttivat myös koulun sisäiseen elämään. Opettajat vaihtuivat yhtenä, kahdeksan ensimmäisen vuoden aikana heitä oli kuusi. Oppilasluku väheni lukukausi lukukaudelta; uuden opettajan oli aina

aloitettava alusta eikä milloinkaan päästy oppikurssien päähän. Näin voitiin päästötodistus antaa vain joillekin harvoille. Vuonna 1877 johtokunta teki aloitteen, että koulun opettajan virka muutettaisiin miesopettajan toimeksi. Jos virkaan valittaisiin soittotaitoinen mies, saataisiin samalla urkuri seurakuntaan. Jyväskylän seminaarilta saatiin haluttu ehdokas: Juho Leppälä, joka valittiinkin 14. huhtikuuta 1878.

Mielipide talonpoikaisväestöllä koulua kohtaan tuntuu yhä edelleen pysyneen tylynä ja vihamielisenä, koska heidän mielestään koulu ja opinsaanti siellä oli tarpeetonta, liiallista ja vähänhyödyttävää, mikä tekee lapsista työtä pelkääviä herroja ja kiskoo entisten raskaiden verojen lisäksi melkoisia lisäveroja. Koulu oli heidän mielestään herrain toimeenpanema laitos. "Kun kuitenkin tällaisen laitoksen vireän elämän ehtona on kansalaisten hyvä suosio, niin ymmärrettävää on, että koulun menestyminen täällä on kuin (märän palaminen) kituvaisen elämä, voihkuva ja koriseva", kirjoittaa kirkkoherra Pajula 1878 keväällä.

— — —
Vaikka alku oli näin hangottelevaa, vietti Lohtajan kansakoululaitos marraskuun 15. päivänä 1970 100-vuotisjuhliiaan juhlallisina menoin.

K. A.